

William Lameere, «La tradition manuscrite de la correspondance de George de Chypre». Σχ. 8ον, σελ. ΙΧ—238 μετά 4 πινάκων. Rome. Institut Historique Belge 1937.

Ἐξαιρετικῶς πολυμόχθου ἀλλὰ καὶ πεφωτισμένης προσπαθείας καρπὸς εἶναι τὸ ὡς ἄνω σύγγραμμα. Ἀνεμοχλεύθησαν καὶ ἀνεδιφήθησαν τὰ πάντα καὶ οὕτως ὁ συγγραφεὺς κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ ἐν αὐτῷ 36 ὄλα χειρόγραφα περισώζοντα τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ λογιωτάτου ἐν Πατριαρχαῖς Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου (1283-1289), μὴ συνυπολογιζομένων εἰς ταῦτα καὶ ἄλλων ἕξ καέντων ἢ ἀπολεσθέντων.

Ὁ κ. Lameere δὲν ἠρέσθη μόνον εἰς τὸ ν' ἀνεύρῃ καὶ νὰ ὑποδείξῃ ἡμῖν ταῦτα, ἀλλὰ τὰ ἐμελέτησε ἐν πρὸς ἐν ἐμβριθῶς καὶ ἐφήρμοσε ἐν τῇ συνολικῇ διατάξει τῆς ὕλης του τεχνικὴν σύμφωνον πρὸς τὰς νεωτάτας ἐπιστημονικὰς μεθόδους.

Τὰ ὑφιστάμενα χειρόγραφα διηρέθησαν εἰς τρεῖς κατηγορίας: τὰ παλαιά, τὰς ἐκλογὰς καὶ τὰ νεώτερα, εἰς ἐκάστην δὲ τῶν κατηγοριῶν τούτων ἀφιερῶθη καὶ ἀνὰ ἐν ἰδιαιτέρον κεφάλαιον.

Ἐκ τῶν συμπερασμάτων τοῦ συγγραφέως ἐξάγεται ὅτι αἱ περισωθεῖσαι ἐπιστολαὶ Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου ἀνέρχονται εἰς 242, ἄγνωστον ὅμως ἂν τὸ ἀπολεσθὲν ἀρχέτυπον περιεῖχε τόσας μόνον ἢ περισσοτέρας. Ἐκ τῶν δύο κυριωτέρων παλαιῶν χειρογράφων τὸ μὲν τῆς Μοδένης (c. Mutinensis 82 (III c 3) περιέχει 216 ἐπιστολάς, τὸ δὲ τοῦ Βατικανοῦ (c. Vatisanus gr. 1085) 229. Ἀφ' ἐτέρου τὸ μὲν παλαιὸν χειρόγραφον τοῦ Λουγδούνου Βατανῶν (c. Leidensis B. P. G. 49) τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη καὶ δι' ἄλλας ἐκδόσεις, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παρὰ Migne ὡς καὶ τὸ ἐκ τῶν νεωτέρων χειρογράφων τῆς Βιέννης (c. Vidobonensis Historicus Graecus 101) τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρ. Λεοντοπόλεως, εἶναι ἀπλᾶ ἀντίγραφα τοῦ χειρογράφου τῆς Μοδένης. Κατὰ τὰ αὐτὰ συμπερίσματα ἢ ἔκδοσις τῶν ἐπιστολῶν ὡς καὶ τῶν ἀπάντων Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου παρεσκευάσθη μὲν ἐν μέρει παρ' αὐτοῦ τούτου, ἀλλ' οὔτε συνεπληρώθη οὔτε ἦλθεν εἰς φῶς ζῶντος αὐτοῦ. Προκειμένου περὶ τῆς ἀλληλογραφίας τουλάχιστον εἶναι προφανές ὅτι αὕτη περιουνηλέγη καὶ ἐξεδόθη παρὰ τινος τῶν φίλων του, τῆς ἡγεμονίδος Ραουλαίνης ἢ τοῦ Χούμινου.

Πολυάριθμοι πίνακες καθορίζουσι μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τὰ τῶν διαφόρων χειρογράφων, τὰ τῶν ἀντιγράφων, κτητόρων κ.λ.π. εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἔργον καθίσταται ὄντως πολῦτιμον βοήθημα διὰ πάντα Βυζαντινολόγον. Ὑπάρχουσι προσέτι πίνακες ἐμφαίνοντες τὴν χρονολογικὴν τάξιν τῶν ἐπιστολῶν ὡς καὶ τὸ incipit μιᾶς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν. Ἡ λεπτο-

λόγος μάλιστα μέριμνα τοῦ συγγραφέως φθάνει μέχρι τοῦ νὰ καταρτίσῃ πίνακα ἀλφαβητικὸν τῶν ἐπιστολῶν ἐκ τοῦ πρώτου γράμματος ἐκάστης αὐτῶν. Ἀντὶ τούτου ὁμως θὰ ἐπροτιμῶμεν πίνακα ἰδιαίτερον ἐμφαίνοντα, ἔστω καὶ ἐκ τῶν ἐνόντων, τοὺς ἀποδέκτας τῶν ἐπιστολῶν.

Εἰς τὸ ἔργον ἐπισυνάπτονται ἡ αὐτοβιογραφία Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου καὶ ἡ πρὸς τὸν ρῆγα τῆς Κύπρου ἐπιστολὴ μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ παρεισέφερασαν ἀβλεψίαι τινές. Ἐν σελ. π.χ. 191, 5-6 ὁ συγγραφεὺς τῆς «αὐτοβιογραφίας» δὲν ἐκφράζεται τόσον κατηγορηματικῶς ὅσον παρίσταται τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ μεταφράσει¹.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον εἶναι δυνατὸν νὰ δώσῃ τὸ ἐνδόσιμον εἰς τὸ νὰ θεωρηθῇ ἡ «αὐτοβιογραφία» ὡς πράγματι παρ' ἑτέρου γραφεῖσα θὰ ἔπρεπε νὰ μετεφράζετο μετὰ μεγαλυτέρας ἐπιφυλάξεως ἢ τοῦλάχιστον ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ.

Ἐν σελ. 187, 14 ἡ λέξις *mélanges* εἶναι ἀνεπαρκῆς διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὸ νόημα τῆς λέξεως «συγγραφὴ», ἣτις εὐρίσκεται ἐνταῦθα ἐν ἑναργεῖ ἀντιθέσει πρὸς τὴν λέξιν «πυκτίδα», ἣτις ἐπακολουθεῖ κατωτέρω, σοβαρώτερον ὁμως εἶναι τὸ ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι 20-23.

Ἐξ ὅσων ἔφερον εἰς φῶς ἡ θαυμαστὴ προσπάθεια τοῦ κ. Lameere καὶ τὰ ὁποῖα μετὰ τσαύτης σαφηνείας ἐκτίθενται ἐν τῷ ἔργῳ του τούτῳ ἀποδεικνύεται ὅτι μία νέα ἔκδοσις τῆς ἀλληλογραφίας Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου εἶναι ἀπαραίτητος. Τὴν ἔκδοσιν αὐτήν, τὴν ὁποίαν θὰ ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος ὁ σοφὸς συγγραφεὺς κ. Lameere δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θὰ διεξαγάγῃ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας.

I. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Stéphane Binon, «*La vie de St Pierre l'Athonite*». Ἐν τῷ *E'* τόμῳ τῶν «*Studi Bizantini et Neoellenici*»¹. Ἀνακοίνωσις γενομένη ἐν τῷ *V* Διεθνεῖ Βυζαντινολογικῷ Συνεδρίῳ τῆς Ρώμης κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1936.

Ὁ ὀργανὸς τῆς Βυζαντινῆς περιόδου μελετητῆς κ. St. Binon ἀπὸ πολλοῦ ἔστρεψε τὰς ἐρεῦνας του πρὸς τὸ ἀγιώνυμον ὄρος παρασκευά-

¹ Ἡ σχετικὴ φράσις δέον νὰ μεταφρασθῇ γαλλιστὶ ὡς ἐξῆς : *Je le considère comme moi même et c'est ainsi que je le désigne. Τὸ δὲ ἄκρα ἡμῶν ἔνωσις μόνον ὡς notre parfaite union δύναται νὰ μεταφρασθῇ καὶ οὐχὶ notre sublime unité*.